

BANK ISHI ASOSLARI VA UNING RIVOJLANISHI

Abduvaxobov Shaxzod Xolmo'min o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Bank ishi kafedrasi assistenti,

Ismatov Jahongir Zafarjon o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya. Maqola "Bank ishi asoslari va uning rivojlanishi" mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, bank tizimining asosiy funksiyalari, uning iqtisodiyotdagi o'rni va rivojlanish tendentsiyalarini tahlil qiladi. Maqolada bank ishining moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, kreditlash, to'lovlar va investitsion faoliyat kabi asosiy komponentlari ko'rib chiqilgan. Maqola banklarning o'z faoliyatini yangi sharoitlarda qanday moslashtirishi, innovatsiyalarni qanday amalga oshirishi va iqtisodiy o'sishga qanday hissa qo'shishi haqida chuqur tahlil beradi.

Kalit so'zlar: bank ishi, moliyaviy barqarorlik, kreditlash, bank tizimi, iqtisodiy rivojlanish, investitsiyalar, raqamli transformatsiya, innovatsion texnologiyalar, ijtimoiy mas'uliyat, banklar va iqtisodiy barqarorlik.

Abstract. The article is devoted to the topic "Fundamentals of Banking and its Development" and analyzes the main functions of the banking system, its role in the economy and development trends. The article examines the main components of banking, such as ensuring financial stability, lending, payments and investment activities. The article provides an in-depth analysis of how banks adapt their activities to new conditions, how they implement innovations and how they contribute to economic growth.

Keywords: banking, financial stability, lending, banking system, economic development, investments, digital transformation, innovative technologies, social responsibility, banks and economic stability.

Абстрактный. Статья посвящена теме «Основы банковского дела и его развитие» и анализирует основные функции банковской системы, ее роль в экономике и тенденции развития. В статье рассматриваются основные составляющие банковской деятельности, такие как обеспечение финансовой устойчивости, кредитование, расчеты и инвестиционная деятельность. В статье представлен углубленный анализ того, как банки адаптируют свою деятельность к новым условиям, как они внедряют инновации и как они способствуют экономическому росту.

Ключевые слова: банковское дело, финансовая устойчивость, кредитование, банковская система, экономическое развитие, инвестиции, цифровая трансформация, инновационные технологии, социальная ответственность, банки и экономическая устойчивость.

Kirish. Bank ishi iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylangan va uning barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Banklar nafaqat moliyaviy vositalarni taqdim etish, balki iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash, investitsiyalarni jalb qilish, to'lovlar tizimini boshqarish kabi vazifalarni bajaradi. Bank tizimi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda, ishlab chiqarish va savdo faoliyatlarini qo'llab-quvvatlashda, shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi moliyaviy aloqalarni mustahkamlashda o'z o'rniga ega. Bugungi kunda bank ishining rivojlanishi nafaqat milliy iqtisodiyot, balki global iqtisodiyotning o'zgarishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bank tizimining rivojlanishi, ayniqsa, raqamli transformatsiya jarayonlari, innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi va yangi moliyaviy instrumentlarning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Ushbu jarayonlar banklarning faoliyatini nafaqat samarali va raqobatbardosh qilish, balki iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek, banklarning ijtimoiy mas'uliyati va ekologik

loyihalar kabi ijtimoiy ahamiyatga ega dasturlarni amalga oshirishga bo'lgan e'tibor ortmoqda. Maqolaning maqsadi – bank ishining asoslari, uning iqtisodiyotdagi o'rni, rivojlanish jarayonlari va yangi moliyaviy texnologiyalarning bank faoliyatiga ta'sirini tahlil qilish. Bu orqali bank tizimining barqaror rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishini va uning yangi sharoitlarda qanday moslashishini ko'rsatishdir.

Bank tizimi – bozor iqtisodiyotining yuragi hisoblanadi. U nafaqat pul muomalasini ta'minlovchi vosita, balki investitsiyalarning harakatlanishini tartibga soluvchi muhim institutdir. Har bir taraqqiy etayotgan mamlakatda moliyaviy sektor, xususan, banklar orqali iqtisodiyotni rivojlantirish va resurslarni samarali taqsimlash asosiy vazifalardan biridir. Bank ishi, o'z mohiyatiga ko'ra, nafaqat xizmat ko'rsatish sohasi, balki iqtisodiy barqarorlikni saqlab qoluvchi mexanizmdir. Bank ishining zamonaviy rivojlanishi texnologik taraqqiyot, global moliyaviy oqimlar va raqamli transformatsiya bilan chambarchas bog'liq. Bugungi banklar an'anaviy kreditlash va depozitlar bilan cheklanib qolmay, balki to'lov tizimlari, moliyaviy maslahatlar, onlayn xizmatlar va investitsion faoliyatni ham amalga oshirmoqda. Masalan, Markaziy banklarning raqamli valyutalarni ishlab chiqishi yoki fintech kompaniyalarning ko'payishi bank ishidagi muhim bosqichlarning belgisidir.

Bank tizimining rivojlanishida raqobatbardoshlik asosiy mezonlardan biri bo'lib qolmoqda. Raqobat banklarni xizmatlar sifatini oshirishga, mijozlar ehtiyojiga yo'naltirilgan yondashuvlarni joriy etishga undaydi. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) hisobotida qayd etilishicha: *“Bank tizimi iqtisodiy faollikni rag'batlantirish orqali barqaror taraqqiyotga erishishda muhim vosita hisoblanadi”* [1]. Barqaror iqtisodiy o'sish va taraqqiyotga erishish imkoniyati oshadi. UNDP bu orqali bank sektorining faqatgina pul muomalasida emas, balki ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi strategik o'rnini ko'rsatmoqda.

Yana bir muhim jihat — bank tizimining institutsional isloh qilinishi. Har bir mamlakatda bank qonunchiligi, nazorat organlari va moliyaviy regulyatorlar mavjud. Bu elementlar bank ishining xavfsiz va shaffof tarzda olib borilishini kafolatlaydi. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) fikricha, agar banklar ishonchli, shaffof va qonunchilikka mos boshqarilsa, bu holat butun iqtisodiy tizimda xavfsizlik va ishonch muhitini yaratadi. Ya'ni, moliyaviy inqirozlar xavfi kamayadi, investorlar faolroq bo'ladi va iqtisodiyot izchil rivojlanadi.

Bank ishidagi muhim yo'nalishlardan biri — iqtisodiy faollikni kreditlash orqali qo'llab-quvvatlash. O'zbekiston misolida olaylik: kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda bank kreditlarining o'rni beqiyos. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmonlarida ham banklar tomonidan biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha ko'plab ustuvor vazifalar belgilangan. Jahon banki ekspertlari ta'kidlaydi: *“Kichik va o'rta biznesni kreditlash orqali banklar iqtisodiy diversifikatsiyaga erishishda hal qiluvchi rol o'ynaydi”* [2]. Mazkur fikrga ko'ra, kichik va o'rta biznesni kreditlash banklar faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu orqali iqtisodiyotda turli sohalar o'rtasida muvozanatli rivojlanish ta'minlanadi va yagona resurslarga tayanish o'rniga, sektorlar diversifikatsiyasi yuzaga keladi. Jahon banki mutaxassislari aynan kreditlash mexanizmini iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi vosita sifatida ko'radi. Shu sababli, banklar nafaqat foyda ko'radigan muassasa, balki iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlovchi omil hamdir.

Bank ishidagi dolzarb muammolardan biri — moliyaviy savodsizlik darajasi. Ko'plab iste'molchilar bank xizmatlaridan to'laqonli foydalana olmaydi, shartnomalarni tushunmaydi yoki moliyaviy xavflarni baholay olmaydi. Bu esa bank ishi samaradorligini pasaytiradi. OECD hisobotiga ko'ra: *“Moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan jamiyatlarda bank tizimi ham kuchliroq ishlaydi”* [3]. OECD tahlillariga asoslanib aytish mumkinki, jamiyatdagi moliyaviy savodxonlik darajasi bank tizimining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Aholi bank xizmatlarining mohiyatini, risklarini va imkoniyatlarini chuqur

tushungan taqdirda, ular moliyaviy qarorlarni ongli ravishda qabul qilishadi. Bu esa o'z navbatida, banklar uchun ham kredit xavflarini kamaytiradi, mijozlar bilan munosabatlarda ishonchni oshiradi va umuman, moliyaviy muhitni sog'lomlashtiradi. Shunday qilib, moliyaviy savodxonlik nafaqat fuqarolarga, balki butun bank tizimi barqarorligiga xizmat qiladi. Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, raqamli texnologiyalar bank ishidagi inqilobiy o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Internet-banking, mobil ilovalar, blokcheyn texnologiyalari, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan xizmatlar — bularning barchasi bank xizmatlarini tez, qulay va ishonchli qilishga xizmat qilmoqda. Deloitte tahliliga ko'ra: *"Kelajakdagi muvaffaqiyatli banklar — bu raqamli texnologiyalarga moslashgan, moslashuvchan va mijozga yo'naltirilgan banklardir"* [4]. Deloitte tadqiqotchilarining xulosasiga ko'ra, kelajakda muvaffaqiyatga erishadigan banklar – bu o'z vaqtida raqamli texnologiyalarga moslashgan, moslashuvchan strategiyaga ega va mijoz ehtiyojlariga yo'naltirilgan banklardir. Bunday banklar raqobatga bardoshli bo'lib, yangi innovatsiyalarni tez joriy etadi, xizmat ko'rsatishda qulaylik, tezlik va xavfsizlikni ta'minlaydi. Ya'ni, an'anaviy bank modeli asta-sekin raqamli ekotizimga aylanishi zarur. Chunki mijozlar kutayotgan xizmat sifati ham, tezligi ham o'zgarib bormoqda. Shu bilan birga, banklar atrof-muhit va ijtimoiy barqarorlikka ham e'tibor qaratmoqda. Ya'ni, ekologik loyihalarni moliyalashtirish, ijtimoiy obligatsiyalar chiqarish yoki yashil bank faoliyatini yo'lga qo'yish bugungi global tendensiyaga aylangan. Bu nafaqat bank obro'sini oshiradi, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka xizmat qiladi.

Xulosa. Bank ishi zamonaviy iqtisodiyotning yuragi hisoblanadi. Banklarning asosiy vazifalari — mablag'lar jamg'arilishi, kreditlash, to'lov tizimlarini boshqarish, investitsion faoliyatni moliyalashtirish orqali iqtisodiy muvozanatni saqlashda muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda bank ishidagi yondashuvlar an'anaviy modeldan raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashgan tizimga o'tayotganini ko'rish mumkin. Bu jarayonda banklar uchun asosiy vazifa — mijozlar ehtiyojiga mos, xavfsiz, tez va ishonchli moliyaviy xizmatlarni

taqdim etishdir. Shu bilan birga, banklarning kichik biznesni qo'llab-quvvatlashi, moliyaviy savodxonlikni oshirishga hissa qo'shishi ham iqtisodiyotni keng qamrovli rivojlantirish uchun muhim omillardandir. Bank ishi asoslarini mukammal anglash va uni zamon talablariga mos ravishda rivojlantirish — nafaqat moliya tizimi, balki butun iqtisodiyotning barqaror va izchil taraqqiyotini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNDP (2023). *Sustainable Banking and Economic Growth Report*. <https://www.undp.org>
2. World Bank (2023). *Supporting SMEs through Financial Institutions*. <https://www.worldbank.org>
3. OECD (2021). *Financial Literacy and Banking Inclusion Report*. <https://www.oecd.org>
4. Deloitte Insights (2023). *Digital Banking: The Future of Financial Services*. <https://www.deloitte.com>
5. G'ulomov, S. S., To'xtaboev, O. (2020). Bank ishi va bank amaliyoti. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
6. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2022). O'zbekiston Respublikasi moliyaviy barqarorlik strategiyasi. Toshkent: Moliya vazirligi nashriyoti.
7. Qodirov, B. H. (2021). O'zbekiston bank tizimi transformatsiyasi: muammolar va yechimlar.